

فارسی نوشتن زبان کردی و تغییرات زبانی

کمال مولودپوری ، نویسنده ، مترجم و محقق مهابادی - خرداد ۱۴۰۴

در فیلم کارتونی « وینی د پو » (2011) Winnie the Pooh ساخت شرکت والت دیزنی و نوشته آلن الکساندر میلن Alan Alexander Milne ، پو خرس تنبل و ببر و خرگوش و... کلمات را به میل خود غلط می نوشتند و می خواندند و مشکلی هم ایجاد نمی شد. ولی روزی که یک نامه از کریستوفر را به غلط خواندند ، کلمه ای اشتباه برای آنها به نام یک غول تبدیل شد و اسایش را از آنها گرفت... .

چکیده

« فارسی » نوشتن به معنای استفاده از رسم الخط زبان فارسی برای نوشتن زبان کردی است. این روزها هر یک از سخنوران و کاربران دنیای مجازی در ایران دست به تغییراتی دل آزار و ناشایست در سیستم نوشتاری زبان کردی زده اند و تا حدودی شالوده نوشتار کردی را به چالش کشیده اند. مثلاً این طور می نویسند : «اره بو لم قلسی؟ آغا نخوشم ناتوانم بموه. خدا لی خوش به. زور جوانه دسوخش. جژنی انگوش پیروز بیه. هه ر دبیه په بکنین. سلام بزیا بیک کاکه جیان.» این سبک نوشتاری اگر غیر عمدی و ناآگاهانه و از روی جهل علمی یا بی دقتی و تنبلی باشد، قابل حل و اصلاح است ولی اگر عمدی باشد ، نوعی « الیناسیون » یا از خود بیگانگی فرهنگی محسوب می شود. دامنه تغییرات نوین زبانی در چهار سطح املا ، تلفظ ، لغت و دستور پیش می آید لذا بهتر است با دید بازتری به دلایل اصولی این تغییرات توجه داشته باشیم و از خطاهای احتمالی جلوگیری کنیم. در سطح اول یا « املا » باید گفت املا و « رسم الخط » به معنای هنر درست نویسی کلمات و ترکیب حروف به ترتیب درست می باشد. از قدیم برای تغییر املا تلاش هایی توسط نوح وبستر ، روزولت ، جرج برنارد شاو و... صورت گرفته است ولی جامعه همه تغییرات آن بزرگان را نپذیرفته است. زبان کردی دو رسم الخط آرامی و لاتین (مانند نان nan) دارد و قواعدی برای درست نویسی کلمات دارد. زبان کردی ، زبانی آوانگار است و حروف بیصدا و صدادار را در خود الفبا دارد و با ویژگی « تناظر »، به راحتی همه کلمات را می توان با آن نوشت و « حرف نویسی » کرد. البته گاهی « حرف اندازی نوشتاری » (مثل شللیر یا شلیر) نیز در آن مشهود است. در سطح دوم یعنی « تلفظ »، زبان کردی فاقد « حروف ناخوانا » و « حذف هجا » و همچنین « حرف اندازی گفتاری » است و صداهای فارسی را نیز می توان با آن « آوانویسی » و « واج نویسی » نمود. در سطح سوم یا « لغت »، واژه سازی با انواع روش انجام می شود مثل « کوتاه سازی » و « مصغرسازی ». در زبان کردی پسوند « که » برای اسم مصغر بکار می رود (مثل قاپو و چکه ، جو چکه ، مپو و که). اسامی خاص کردی نیز کوتاه می شوند مثل محمد (حه مه)، یوسف (وسو). در موضوع « خطاها » باید گفت بیشتر مردم کرد زبان در نوشتار جدید، دچار « اشتباه » می شوند یعنی بعلت بی دقتی، خستگی و عصبانیت از سیستم نوشتاری فارسی استفاده می کنند. در ضمن تعداد اندکی از مردم کرد زبان نیز بدلیل « خطای میان زبانی » و عدم یادگیری درست الفبای کردی دچار فارسی نوشتن می شوند. در نهایت این گونه خطاهای نوشتاری باعث آزرده گی خاطر و یا بدفهمی می شوند و باید از آنها پرهیز کرد.

لازم به ذکر است که این مقاله در مجله « مهاباد » شماره ۲۳۳ (اسفند ۱۴۰۳) صفحه ۵۸ تا ۶۰ چاپ شده است.

مقدمه

قبل از هر چیز باید گفت اصطلاح « فارسی » از ادغام Blending اول و آخر دو کلمه « فارسی » و « کردی » درست شده است و منظور از آن استفاده از سبک و رسم الخط زبان فارسی برای نوشتن زبان کردی است. زبان فارسی در ایران ، زبان رسمی است و بر مدارس و مطبوعات و رسانه ها سیطره دارد و مردم کرد زبان نیز تحت تاثیر آن قرار می گیرند. ارتباط امروزه در دنیای مجازی و رسانه های دیجیتال شکل ساده تری پیدا کرده و مردم راحت تر با همدیگر از طریق نوشته ، استیکر و ایموجی ، صوت ، فیلم و... رابطه برقرار می کنند. در این فضای سایبری هر روز شاهد تولد کلمات جدید و علائم اختصاری جدید و تغییر معنای واژگان قدیمی هستیم. این روزها هر یک از سخنوران و کاربران دنیای مجازی دست به تغییراتی دل آزار و ناشایست در سیستم نوشتاری زبان کردی زده اند و تا حدودی شالوده نوشتار کردی را به چالش کشیده اند. از لحاظ زبان شناسی توصیفی تا حدودی می توان این نوآوری ها را توجیه کرد ولی از لحاظ زبان شناسی تجویزی با این تغییرات مخالف هستیم و می خواهیم تا حد ممکن جلوی این اهمال کاری ها گرفته شود.

چند مثال از فارسی نوشتن

اکنون برای مثال چند نمونه از پیام های کاربران در شبکه ها و پیج های مختلف را با هم می بینیم : « اره بو لم قلسی؟ بوچو دروی؟ امن چن کرته اوا تورت دبیم. دزانی چنم خوش دوی؟ براستی هم جنسکانان باشن هم قیمتکان. دستو چاوتان خوشیه دیاره براستی دفکری خلکی دان بو قیمته مناصبانه. خودایش من خریدم کردو زور به انصافن. سلام بزیا بیک کاکه جیان. سلام آقا بیانه ساعت 11 دم دنا اواره کلاسم بو دانه. سپینه ساعت چندی بم. اورو امتحانی هدیم هیه ناتوانم بیمه کلاسیه بخشن شویه لیبرم چوبو. آغا نخوشم ناتوانم بموه. تاکسی وجیرم ناکوه برک درنگ دگمه. کاکم وقت اوی نیه چاو له دفترنمره بکات. کلاسه کی زور فعاله. آغای ... تشریف تان حضوری بچن بو وی. سلوا هاوکاران، هه ر که س له اداره ی امتیازاتی سازماندهی دیت، بیزحمت عکسه که ی لسر گروه دانی. ناو لله نیمه بی زحمت بی نیره. پیم خوشه خولاسه وار بوت ته رجومه کر بامه وه ده لی چی. یاری خودا عافوی بکا کوری کی خوش برخورد بوو. خدا لی خوش به. بازماندگان سلامت بن انشاءالله مصیبت آخر به روح شاد به. سلام زور سپاس له همراهی تان آقای ... بریز. یاخوا پیروزت به انشا الله له همو زندگیت دا موفق و سه رکوتو بی. ربی پیروزت بی سرکوتوبی. بژی آموزای خوم. وک همیشه عالی. ریز و پیزانین. اختیارت هه یه. زور جوانه دسوخش. دستت خوش بی. جژنی انگوش پیروز بیه. خدای لوی سارتری نکی که دشیکی. قت جستانی آوام نه دیوه ماشلا دلی بهاره. پیش بینی مکن سالی اوسال ناهلن بباره. خاترات سالانی 70 مان که وته وه یاد. هه ر دبیه په بکنین. اره ماشینکت وک پراید دچه ولی دنگی وک جیب و لندوره اوه بوچی وایه؟ ویلوو چه جوانن، دستی وی شکی ده چی راویان ده کا. کاکه دست لو شتان هل گرن اوشتان چی دایان دنن. »

امروزه این جمله ها و صدها جمله مشابه اینها در دنیای مجازی دست به دست می شوند. متأسفانه این سبک نوشتاری در بین اقشار مختلف جامعه گسترش پیدا کرده است و هیچ کس به عنوان متولی امر ، اخطار و هشدار به چنین سبک نوشتاری نمی دهد. نمی دانم این اهمال کاری تا کجا پیش می رود؟ آیا باید منتظر باشیم تا مشکل فیلم « وینی د پو » برای ما هم تکرار شود؟! بله ما هم تغییر و تکامل و پیشرفت را می خواهیم ولی نه تا این حد. این سبک نوشتاری اگر غیر عمدی و ناآگاهانه و از روی جهل علمی یا بی دقتی و تنبلی باشد، قابل حل و اصلاح است ولی اگر عمدی باشد ، نوعی الیناسیون Alienation یا از خود بیگانگی فرهنگی محسوب می شود! آیا سبک نوشتاری ما باید با نسل قبلی قطع رابطه کند؟ چرا و به چه قیمتی؟ ما در این بحث ، حالت غیر عمدی را بنا قرار می دهیم و به دنبال حل و اصلاح آن می باشیم.

تغییرات زبانی

دامنه تغییرات نوین زبانی در سطوح املا، تلفظ، لغت و دستور پیش می آیند لذا بهتر است با دید بازتری به دلایل اصولی این تغییرات توجه داشته باشیم و از خطاهای احتمالی جلوگیری کنیم. در ادامه به چند مورد از تغییرات اصولی زبان اشاره می کنیم.

۱. تغییرات املا

املا Spelling یا هجی به معنای نوشتن حرف به حرف یک کلمه به ترتیب درست می باشد. رسم الخط Orthography سیستم املائی و نوشتار استاندارد یک زبان است و به معنای مطالعه و هنر درست نویسی کلمات و ترکیب حروف می باشد (فرامکین، ۱۹۲). خط شناسی Graphology بررسی دستخط و تحلیل شکل علائم نوشتاری یک زبان است. دستخط Handwriting نوشتن با مداد یا خودکار است بجای تایپ کردن و نیز به معنای سبک نوشتاری خاص یک فرد می باشد (کریستال، ۱۶۱).

نکته ۱: توجه داشته باشید رسم الخط یک هنر است، آن هم هنر درست نویسی. آیا شایسته است با غلط نویسی، رسم الخط کردی را جلو ببریم؟
نکته ۲: زبان کردی دو رسم الخط آرامی و لاتین دارد و به هر دو صورت نوشته می شود مانند « نان و کهمر nan u kewer ».

۱-۱. تغییر دهندگان حرفه ای املا

سال ۱۸۲۸ فرهنگ نویس امریکایی نوح وبستر Noah Webster که خود در بطن جامعه بود، املائی بعضی از کلمات را تغییر داد (مثل color بجای colour) (هاسدن، ۳۶۵) ولی با بیشتر کلمات پیشنهادی وی (مثل giv بجای give) مخالفت شد. این روند مخالفت با روزولت Roosevelt رئیس جمهور سی و دوم آمریکا در دهه ۱۹۴۰ و کلمات جدیدش (مثل lite بجای light) نیز ادامه داشت. از طرف دیگر جرج برنارد شاو George Bernard Shaw منتقد بریتانیایی در ۱۹۵۰ با مثال های کوبنده مثل ghoti (بجای fish) و seagh (بجای chef) به رابطه املا و تلفظ کلمات انگلیسی خرده می گرفت (یورکی، ۱۳). اذعان می داریم که جامعه و نهادهای فرهنگی بعضی تغییرات مثبت و مفید را باید قبول کنند ولی با تغییرات مضر که رسم الخط اصلی را خدشه دار می کند، بهتر است مخالفت نمایند، حتی اگر بانی آن، شخص رئیس جمهور باشد مثل روزولت.

بین املائی حروف و صداهای حروف الفبا، رابطه « تناظر » و « حرف نویسی » وجود دارد و همچنین « حرف اندازی نوشتاری »، یکی از تغییرات رایج در املائی حروف است.

۲-۱. تناظر Isomorphism

تناظر رابطه یک به یک هر نشانه برای یک آواست. بیشتر زبان ها ویژگی تناظر ندارند، بنابراین املائی آنها با تلفظشان برابر نیست. املا و تلفظ انگلیسی به دلایل زیادی با هم تفاوت دارند. بعضی از خطوط زبان ها، کاملاً آوانگار نیستند به همین دلیل نمی توانند صورت دقیق تلفظی زبان را ثبت نمایند (مهری باقری، ۸۰).

خطوط الفبایی از نظر تناظر حروف به چند دسته تقسیم می شوند:

۱. خطی که در آن همه اصوات حتی واکه ها نیز حروف مشخصی دارند مانند خط لاتینی، یونانی و کردی.

۲. خطی که در آن برخی از واکه ها علامتی ندارند مانند خط عربی و فارسی که حروف مشخصی برای واکه های کوتاه (ِ، ُ، َ) ندارند. (باقری ۸۷)

نکته: جالب است بدانید که زبان کردی، زبانی آوانگار است و حروف بیصدا و صدادار (صامت و همخوان) را در خود الفبا دارد و با ویژگی تناظر، به راحتی همه کلمات را می توان با آن نوشت. پس سعی کنیم از همه حروف الفبای آن به درستی استفاده کنیم. الفبای زبان کردی از ۲۹ حرف بیصدا (ئ ب پ ت ج چ ح خ د ر ز ژ س ش ع غ ف ق ک گ ل ل م ن و ه ی) و ۸ حرف صدادار (ا، ه، و، و، و، و، ی، ی، بزرگه) ساخته شده است (سلطانی، ۳). البته بعضی هم الفبا را ۳۶ حرف می دانند (ایلخانی زاده، ۷).

۳-۱. حرف نویسی Transliteration

حرف نویسی، نویسه گردانی یا تعویض حروف به معنی نوشتن الفبای یک زبان با الفبای زبان دیگر است به نحوی که نوعی تناظر میان حروف زبان اول با حروف زبان دومی برقرار باشد. نویسه گردانی بیشتر برای نام انسان ها، مکان ها، موسسات و اختراعات بکار می رود (کریستال، ۳۹۵). پس لزوماً صورت ملفوظ کلمه نوشته نمی شود. در حرف نویسی، املائی تاریخی یا شبه تاریخی مراعات می شود. برای نمونه کلمه گردن (بدون اعراب) را می توان با الفبای لاتین به صورت grdn حرف نویسی کرد. نمونه دیگر کلمه خواهر است که مثلاً می توان آن را به صورت xvahr حرف نویسی کرد. چنان که دیده می شود املائی کلمه خواهر املائی تاریخی است و فارسی زبانان امروز « و » را تلفظ نمی کنند اما همچنان هنگام حرف نویسی « v » که با « و » فارسی متناظر است نوشته می شود. حرف نویسی با آوانویسی تفاوت دارد، در آوانویسی صورت ملفوظ کلمه ها نوشته می شود (ویکی پدیا).

نکته: با الفبای زبان کردی کلمات بیگانه شامل اسم شخص و اسم مکان ها و ... را به راحتی می توان حرف نویسی کرد و حتی شکل درست ملفوظ کلمه را نیز می توان با آن نوشت مانند ژاپون برای ژاپن.

۴-۱. حرف اندازی نوشتاری Haplography

حذف حروف یکسان کلمه یا یکبار نوشتن چیزی است که باید دو بار نوشته شود. حرف اندازی یکی از اقسام اشتباهات املائی است که بیشتر مردم دچار آن می شوند مثلاً کلمه occurrence را به شکل های occurrence یا occurence می نویسند و یا philogy را برای philology می نویسند. (کریستال، ۱۶۷)

نکته: در زبان کردی حروف تکراری (مثل تشدید فارسی) وجود دارد و نوشتن هر دو حرف یا یکی از آنها اختیاری است مثل « شلنیر یا شلنیر ».

۲. تغییرات تلفظ

در سطح تلفظ با چندین تغییر و خوانش کلمات روبرو می شویم از جمله «حروف ناخوانا» و «حذف هجا» و همچنین «حرف اندازی گفتاری». در ضمن برای نوشتن تلفظ کلمات دو مقوله «آوا نویسی» و «واج نویسی» وجود دارد.

۲-۱. حروف ناخوانا Silent

زبان فارسی و عربی چندین حرف ناخوانا مثل «و، ا، ل، ی» دارند که نوشته می شوند ولی خوانده نمی شوند. معمولاً حرف e در آخر کلمات انگلیسی نوشته می شود ولی خوانده نمی شود مثل bite, wide, lose و به آن Final (Silent) e گفته می شود (ریچاردز، ۲۰۲۰). حروف زیادی در انگلیسی نوشته شده ولی خوانده نمی شوند مثل gh در کلمه night و w در کلمه write و k در کلمه know... (فرامکین، ۱۹۳).

نکته: چون زبان کردی الفبای آوانگار دارد، لذا فاقد حروف ناخواناست و هر کلمه آن طور که خوانده می شود، نوشته هم می شود. یعنی زبان کردی، حروف اضافی و ناخوانا ندارد.

۲-۲. حذف هجا Elision

حذف هجا یا هجا اندازی به معنی حذف صوت از گفتار است مثلاً در کلمه factory /fæktri/ صدای (o) حذف شده و یا در کلمه suppose /spəʊz/ حرف (u) حذف می شود و یا حرف (d) در کلمه friendship حذف می شود (یول، ۵۹). حذف هجا در فونولوژی Phonology یکی از فرایندهای واجی Phonemic Processes است که با قاعده کم کوشی Principle of Least Effort یعنی صرف کمترین انرژی در گفتار انجام می گیرد (باقری، ۱۳۰). به عبارت دیگر از صداهای کمتری استفاده می شود مانند می رم (می روم)، می گم (می گویم)، چه قد (چقدر)، صب کن (صبر کن)، وخ داری (وقت داری)، بشین (بنشین) (پرویز خانلری، ۱۲۱).

۲-۳. حرف اندازی گفتاری Haplology

حرف اندازی در سطح گفتار یعنی حذف یک یا چند صدا در کلمه که مخرج و محل تولید مشابهی دارند مثل probably /prəbli:/ و library /laɪbrɪ:/ و February /februəri/.

۲-۴. آوانویسی Phonetic Transcription

آوانویسی یا آوانگاری در حوزه فونتیک Phonetics و بررسی صدا به تنهایی است و به معنی بازنمود دیداری صداهای گفتار (یا آواها) است و الفبای آوانگار الفبایی است که در آن برای نشان دادن هر آوا، از یک نویسه خاص استفاده می شود و رابطه ای یک به یک میان حرف و آوا در آن وجود دارد. املائی آوانگاری Phonetic Spelling یک سیستم املائی است که صداهای را یک به یک معادل نشانه ها قرار می دهد. زبان انگلیسی املائی تلفظی ندارد بلکه بین صداهای و نشانه های آن تمایز وجود دارد. سیستم IPA یکی از تلاشها در این زمینه است. الفبای آوانگاری بین المللی International Phonetic Alphabet به اختصار IPA یک سامانه نوشتاری و آوانگاری است که بر پایه الفبای لاتین ساخته شده و برای نشان دادن صداهای ایجاد شده در زبان های گوناگون طراحی شده است. در گزینش نشان برای استفاده در الفبای آوانگاری بین المللی از شکل حروف الفبای لاتین یا یونانی و یا شکل تغییر یافته ای از هر دو استفاده شده است. هدف اصلی در الفبای آوانگاری بین المللی جایگزینی هر یک صدای ایجاد شده با یک نشان می باشد. امروزه الفبای آوانگاری بین المللی شامل ۱۰۷ همخوان و ۳۱ واژه می شود. ۱۹ نشان دیگر نیز برای نشان دادن کشیدگی، تکیه، نواخت و آهنگ جملات به کار می رود. هر کدام از نمادهای الفبای آوانگاری بین المللی از دو عنصر اصلی حروف و تفکیک کننده ها ساخته شده است. آوانویسه ها میان کروشه [...] نشان داده می شوند مانند تاب [tʰa:b]، دین [dʰɪn] . (لدفگود، ۳۵)

نکته: زبان کردی الفبای آوانگار دارد، لذا فاقد حروف ناخواناست و دارای تناظر یک به یک حروف می باشد.

۲-۵. واج نویسی Phonemic Transcription

واج نویسی در حوزه فونولوژی Phonology و بررسی یک صدا در داخل کلمه است. واج ها کوچکترین واحدهای آوایی مستقلی هستند که به کمک آنها تکواژها ساخته می شود (یک یا چند تکواژ تشکیل یک واژه می دهند). مثلاً کلمه «ما» از دو واج «م» (/m/) و «ا» (/a/) تشکیل شده است. واج نویسه ها میان دو خط مورب /.../ می آیند مانند تاب /ta:b/، دین /dɪn/.

۳. تغییرات لغت

در واژه سازی Word Formation با انواع روش کلمه سازی روبرو می شویم که جامعه زبانی با این اصول موجود، لغات جدیدی را می سازد و بکار می برد. در اینجا فقط به چند نمونه مثل «کوتاه سازی» و «مصغرسازی» بسنده می کنیم.

۳-۱. کوتاه سازی Shortening

کوتاه ساختن شکل یک کلمه یا عبارت مانند Goodbye بجای God be with you ، flu بجای influenza ، bike بجای bicycle ، plane بجای airplane.

۲-۳. مصغر سازی hypocorism

برای ساختن یک اسم کوچک می توان هر یک از اسامی عام و خاص را به روشی خاص به مصغر تبدیل نمود:
۱. تبدیل کلمه عام به حالت کوچکتر در فارسی با پسوند های «چه، ک، و، ه، ژه، وله» مثل حوضچه، مردک، پسر، دختره، ناپژه، زنگوله ساخته می شود. در انگلیسی با پسوند های let, ling, klet, duckling جوجه اردک، booklet کتابچه، droplet ریز قطره، kinglet پادشاه کوچک، piglet خوکچه.

نکته: در زبان کردی پسوند «که» برای اسم مصغر بکار می رود مثل قاپو و جکه، جو جکه، ناگرو و جکه، بارو و که، بهفره و لو و که، مهر و که.

2. یک اسم خاص بعلت علاقه و دوست داشتن به شکل کوتاه تبدیل می شود مانند اسامی انگلیسی Tom (Thomas), Dick (Richard), Sue (Susan), Pat (Patrick), Beth (Elizabeth), Benny (Benjamin), Charlie (Charles), Bill (William), Rob (Robert), Ed (Edward), Ted (Theodore).

نکته: در کردی نیز اسامی خاص کوتاه می شوند مثل محمد (حممه)، محمدامین (مینه)، یوسف (وسو)، قادر (قاله)، کمال (کامی)، گلانه (گولی)، هلاله (هلولو)، حنیف (حنه)، فاطم (فاتتی)، زینب (زینتی).

۴. تغییرات دستور

تغییرات در سطح فعل و جمله به انحای مختلف ایجاد می شود. یکی از معمول ترین تغییرات «مخفف» است و دیگری «حذف به قرینه» است و هر یک از این تغییرات بنا به اصول مربوطه مانند «اصل اقتصادی» و «کمینه گرایی» حاصل می شوند.

۴-۱. مخفف Contraction

مخفف کوتاه کردن یک صورت زبانی در ترکیب با صورت دیگر است مانند I am می شود I'm، I shall می شود I'll، did not می شود didn't.

۴-۲. حذف به قرینه Ellipsis

حذف کلمه هایی از جمله ها به واسطه ارجاع یا ذکر قبلی مثل حذف فعل و فاعل در دو جمله همپایه. مثلاً حذف فاعل he در جمله The man went to the door and (he) opened it.

۴-۳. اصل اقتصادی Economy Principle

اقتصاد به معنای صرفه جویی و کمتر استفاده کردن است لذا می توان جمله را با حروف و کلمات کمتر بیان نمود. در کل به معنی نمایش نحوی با حداقل سازه ها و کمترین تعداد عملیات دستوری است (ریچاردز، ۱۹۸).

۴-۴. رویکرد کمینه گرایی Minimalist Approach

بنا به نظر چامسکی ۱۹۹۵ دستور ها باید از حداقل ابزارهای نظری لازم برای کسب ویژگی های زبانی استفاده نمود و بار یادگیری گرامر را بر دوش کودکان سبک نمود (ریچاردز، ۳۶۶).

۵. خطاها

مردم در عین استفاده از زبان در سطح نوشتاری و گفتاری دچار «خطا» یا «اشتباه» می شوند. تا به امروز اکثر این خطاها تحلیل و دسته بندی شده و «سنگینی» و اهمیت آنها بیان شده است. کاربر زبان حتی الامکان باید از خطاهای عمدی جلوگیری کند و با مطالعه «تحلیل خطاها» و «خطاهای بین زبانی» خود را از خطاهای غیر عمدی نیز به دور دارد.

۵-۱. خطا و اشتباه Error

خطا Error در گفتار و نوشتار با زبان دوم، کاربرد یکی از واحدهای زبانی به شکلی است که گوینده بومی، آن را دارای غلط یا نقص یادگیری و یا اطلاعات ناقص بداند. ولی اشتباه Mistake در نوشتن یا صحبت کردن، حاصل عوامل کنشی Performance Factors مثل بی توجهی، بی دقتی، خستگی، هیجان، عصبانیت، ... می باشد (ریچاردز، ۲۰۱).

۵-۲. خطای میان زبانی Intralingual Error

خطای بین زبانی Interlingual Error ناشی از انتقال زبان Language Transfer است یعنی زبان بومی فراگیر، علت آن خطاست مثلاً ترتیب کلمات در جمله فارسی و انگلیسی و ... ولی خطای میان زبانی Intralingual Error ناشی از یادگیری ناقص یا غلط زبان هدف است مانند خطای شکل نادرست فعل در زمان های مختلف (ریچاردز، ۲۹۴).

۵-۳. سنگینی خطا Error Gravity

سنگینی خطا میزان تاثیر خطاهای گویندگان زبان دوم یا زبان خارجی بر امر ارتباط یا بر دیگر سخنگویان آن زبان است. مقدار سنگینی خطا در خطای نحوی Syntactic Error ، خطای واژگانی Lexical Error ، خطای واجی Phonological Error ، خطای تفسیری Interpretative Error و خطای کاربرد Pragmatic Error با هم تفاوت دارند. بعضی خطاها تاثیر کمی دارند، بعضی سبب آزردهی خاطر و خشم می شوند و بعضی نیز سبب دشواری ارتباط و بدفهمی می شوند (ریچاردز، ۲۰۲).

۵-۴. خطای ساده سازی Simplification Error

ساده سازی یکی از خطاهای زبانی است که فراگیر با تولید قوانین ساده تر از زبان مقصد دچار می شود و یکی از علل آن تعمیم افراطی Overgeneralization است مثلاً شکل گذشته فعل های broken , stand که طبق قانون اصلی افزودن (ed) ساخته شده اند (ریچاردز، ۵۲۹).

نکته: در واقع بیشتر مردم کرد زبان در نوشتار جدید، دچار اشتباه Mistake می شوند یعنی بعثت بی توجهی ، بی دقتی، خستگی، هیجان، عصبانیت و ... از سیستم نوشتاری فارسی استفاده می کنند و یا اینکه برای ساده سازی Simplification نوشتار ، از این حالت نوشتاری استفاده می کنند. در ضمن تعداد اندکی از مردم کرد زبان نیز بدلیل خطای میان زبانی و عدم یادگیری درست الفبای کردی دچار فارسی نوشتن می شوند. در نهایت این گونه خطاهای نوشتاری باعث آزردهی خاطر و یا بدفهمی می شوند.

اره بو لم قلسی؟ بوچو دروی؟ دزانی چندم خوش دوی؟

جژنی انگوش پیروز بیه. براستی هم جنسکانان باشن هم قیمتکان.

زور جوانه دسوخوش. کاکم وقت اوئی نیه پاو له دفتر بکات.

سلام سپینه ساعت چندی بم. سلام بزیا د بی کاکه جیان.

اورو امتحانم هییه ناتوانم بیعه کلاسیه بخشن. هه ر دبیه په بکنین.

خدای لوی سارتری نکی که دشیکی. اختیارت هه یه.

یاخوا پیروزی بی انشا الله له هه زندهگیت دا موفق و سه رکوتو بی.

رینه و پیزانین. دست خوش بی.

خدای خوش به. خودایش امن خریدم کردو زور به انصافن.

آخرین کلام

«فاردی» نوشتن، نوشتن زبان کردی به سبک زبان فارسی است. این سبک نوشتاری اگر غیر عمدی و ناآگاهانه و از روی جهل علمی یا بی دقتی و تنبلی و بی توجهی باشد، قابل حل و اصلاح است ولی اگر عمدی باشد، نوعی «الیناسیون» یا از خود بیگانگی فرهنگی محسوب می شود. این زبان در سطوح املا، تلفظ، لغت و دستور تابع قوانین خاصی است و محدوده تغییرات آن قابل پیش بینی است. زبان کردی در سطح تلفظ، حرف ناخوانا ندارد و حذف حرف و هجا نیز خیلی کم رخ می دهد. در سطح لغت، کوتاه سازی نداریم و فقط مصغرسازی آزاد است. در سطح دستور و جمله نیز تغییرات و حذفیات قابل ذکری ندارد. زبان کردی در سطح املا، رسم الخط خوبی دارد و قواعدی برای درست نویسی دارد. با این زبان آوانگار، همه کلمات را می توان به راحتی نوشت لذا حرف اندازی ندارد. در ضمن اصلاح گرایان و تغییر دهندگان حرفه ای املا و یا نهادی مثل فرهنگستان برای زبان کردی هنوز تعریف نشده است؛ پس تغییرات جدیدی هم در املا وضع نشده است. در پایان چند توصیه به همزبان های خود دارم:

1. اگر مشکل تنبلی، عجله و بی دقتی داریم، بجای کردی نوشتن، کلاً فارسی بنویسیم.
2. اگر در نوشتن الفبای کردی مشکل داریم، توصیه می شود که الفبای کردی را هر چه زودتر و بهتر یاد بگیریم و تمرین کنیم تا دیگر غلط ننویسیم. کار خود را می توانید با مطالعه کتاب هایی مثل «رینووسی کوردی» نوشته آقایان رحیم سلطانی و مصطفی ایلخانی زاده و... شروع کنید.
3. عاجزانه از عموم مردم، سخنوران و کاربران این زبان نیز استدعا داریم که تا حد ممکن به این تغییرات ناشایست و غیر علمی و تولید کلمات ناهنجار و ناپسند، پایان دهند و بیشتر از این، با ندانم کاری خود، تیشه به ریشه این زبان نزنند.

منابع

1. ایلخانی زاده، مصطفی (1388). **رینووسی کوردی به نلف و بیی لاتینی**. تهران: آنا
2. باقری، مهری (۱۳۸۵). **مقدمات زبان شناسی** (چاپ نهم). تهران: قطره
3. خائوری، پرویز (۱۳۴۸). **تاریخ زبان فارسی**. در ۳ جلد.
4. سلطانی، رحیم (۱۳۸۲). **رینووسی کوردی: آموزش خواندن و نوشتن زبان کردی با الفبای عربی**. مهاباد: سوما (مؤلف)
5. Crystal, David. (2008), **A Dictionary of Linguistics and Phonetics** (6th ed). Oxford: Blackwell.
6. Fromkin, Victoria. Rodman, Robert. Hyams, Nina. (2014), **An Introduction to Language** (10th ed). Boston: Wadsworth Cengage Learning. P,193
7. Hudson, Grover. (2000), **Essential Introductory Linguistics**. Massachusetts: Blackwell. p,379
8. Ladefoged, Peter and Johnson, Keith (2015), **A Course in Phonetics** (7th ed). USA: Cengage Learning. p35
9. Richards, Jack C. and Schmidt R. (2010), **Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics** (4th ed). Harlow: Pearson Education.
10. Yorkey, Richard C. (1998) **Study Skills: for Students of English as a Second Language**. New York: Mc Graw-Hill. P,13
11. Yule, George. (1996), **The Study of Language** (2nd ed). Cambridge: Cambridge University Press. P,59
12. https://fa.wikipedia.org/wiki/حرف_نویسی